

Marion Hamm

Reclaim the Streets!
Globalni protesti i lokalni prostor

(05_2002)

Pogledamo li aktivistički videomaterijal od Seattlea preko Praga do Göteborga i Salzburga (ovogodišnja *Diagonale* u Grazu pružila nam je priliku za to), vidjet ćemo uvijek iste slike: gomilu kako pleše u ružičastim i srebrnim kostimima, likove u crnim odorama kako stupaju iza ironično-marcijalne *Infernal Noise Brigade*, mladolika lica u suncem obasjanoj koloni demonstranata, šarene transparente. A zatim obrat - na scenu stupaju robocopi, kontejneri za smeće pretvaraju se u barikade, batinaško orgijanje. Tek rijetko promatračica ili promatrač zadobija uvid u pripreme koje su prethodile tim velikim protestima, bilo na mjestu njihova održavanja, bilo na različitim scenama u drugim gradovima Evrope. Tako nastaje dojam postojanja nekog „pokreta“, čije se izražajne forme, neovisno o specifičnoj socijalnoj strukturi njegova podrijetla između sjeverne Amerike i južne Španjolske, stapaju u jednu jedinstvenu kulturu protesta - jednu formu koja se može bez razlike primijeniti na scenariju sjevernoameričkog Seattlea, stare srednjoevropske metropole Praga odnosno južnoj evropske Đenove. Je li tu riječ o izražajnoj formi globaliziranog aktivizma u globaliziranom svijetu, izražajnoj formi jednog nomadskog pokreta kojemu više nije neophodna vezanost za realne društvene lokacije?

Taj protok stalno istih slika zavarava. Na primjeru jedne akcione forme, „Reclaim the Streets“, koja se pojavila početkom devedesetih u Londonu, moguće je pokazati kako je taktika koja se danas s uspjehom primjenjuje u čitavom svijetu izvorno bila usko povezana s konkretnim lokalnim prilikama.

Posvuda primjenjivi temeljni koncept *Reclaim the Streets-Party* sasvim je jednostavan: vremenski ograničeno prisvajanje javnog prostora uz pomoć ljudskih tijela, kreativnosti i glazbe - akcija koja je odveć dobrodušna i vesela, a da bi policija bez zadržke mogla opkoliti i rastjerati njezine sudionike, no istodobno, kao ometanje automobilske prometa i potrošačke svakidašnjice, dovoljno djelotvorna a da bi se, kao na primjer berlinska *Love Parade*, mogla jednostavno uvrstiti u niz kulturnih događaja koji obilježavaju takozvano društvo zabave.

U Londonu su slogan „Reclaim the Streets“ i s njim povezana kritika automobilske prometa našli svoje mjesto u gustom tkivu subkulturnih, folklorističkih, političkih i ekonomskih konotacija kao i u takozvanoj kulturi svakidašnjice.

Od ekološkog protesta protiv izgradnje cesta do automobila kao simbola urbane nametljivosti

Početkom devedesetih u Engleskoj je započelo provođenje opsežnog programa izgradnje cesta - a time i podizanje protestnih kampova po provinciji, dakle pokretanje akcija čija je forma promatračima sa strane ponekad izgledala veoma neobično: aktivisti se najednom pojave, podignu kolibu u krošnji drvaeta, postavte zahtjev za svojim „Squatter's Rights“, potkopaju tunel ispod gradilišta, lancem se privežu za betonske blokove i čekaju da ih odvežu i odvedu.¹ ti kampovi su u najboljem slučaju mogli tek usporiti izgradnju cesta, a njihov uspjeh često je mjereno financijskom štetom koju su prouzrokovali, dakle troškovima odvođenja i čišćenja, oštećenih strojeva ili „oslobođenog“ građevnog materijalom. Trajniji karakter njihov je učinak imao u eksperimentalnom smislu, u pokušaju solidarnog kolektivnog života i djelovanja izvan takozvanog „Rat Race“, stalnog lova za novcem nužnim za preživljavanje u velikom gradu. S kreativnim zaposjedanjem gradilišta (u međuvremenu otvorene) prilazne ceste auoputu M11, koja je prolazila kroz središte jednog stambenog kvarta na sjeveroistoku Londona, godine 1993., protest se sa seoskog područja preselio u grad.

¹ Usp. Going Underground. Some Thoughts on Tunneling as a Tactic. U: Do or Die 8 (1999), str. 60-61.

Time se pored ekološke u prvom planu pojavila i socijalna motivacija. Stapanjem umjetničke djelatnosti, tijela i medijske tehnike šaćici aktivistkinja i aktivista uspjelo je da nekoliko mjeseci održavaju trajni performans u neprekidno zaposjednutoj Claremont Road. Instalirani su umjetnički predmeti koji su po potrebi pretvarani u barikade. Sofe, stolice odnosno ono što se obično nalazilo u dnevnim sobama iznijeto je iz privatnog interijera na javnost ulice. Čak i u trenutku nemilosrdne policijske intervencije u novembru 1994., akcionistima koji su zauzeli ulicu uspjelo je simbolički odnijeti pobjedu: 1300 za borbu protiv demonstiranja teško opremljenih policajaca plesalo je na sceni njihova teatra, što je državu koštalo dva milijuna funti. Jedan aktivist je to objasnio ovako: „Svo vrijeme smo znali da će sve jednoga dana završiti u ruševinama. Ta svijest o prolaznosti dala nam je izvanrednu snagu - bilo je naprosto moguće da budeš poražen! - snagu dakle, da tu temporalnu autonomnu zonu negdje drugdje ponovo uspostavimo.“²

Zapravo je akciji „Reclaim the Streets“ uspjelo formu protesta protiv izgradnje cesta na seoskim područjima prilagoditi prilikama života u metropoli, protest protiv uništavanja okoliša izgradnjom cesta povezati s iskustvima londonske svakidašnjice i tako ga preobraziti u protest protiv „automobila“ kao simbola kapitalističke dresure urbanog života. Londonska ekonomija ovisi o tome da su ljudi primorani pomiriti se sa satima dugom vožnjom automobilom do radnog mjesta - i time s masivnim ograničenjem kvalitete svojega života.³ Prosječna brzina prometa otprilike je na razini s konca 19. stoljeća, slavni *Rush Hour* pretvorio se u permanentno stanje, a javni gradski promet je usprkos naporima gradonačelnika Kena Livingstonea preskup i zastario. To je pozadina na kojoj je aktivistima uspjelo motivaciju neprijavljenih gradskih tulumu približiti građanskim medijima i učiniti plauzibilnom širokoj javnosti.

Free Parties

Reclaim the Streets-Parties u Londonu koristili su sličnu koreografiju kao i *Free Parties*⁴ raverskih zajednica kasnih osamdesetih: Tulumu nisu bili prijavljeni; informacija o mjestu njihova održavanja daje se u posljednjem trenutku i to preko telefonskog broja koji cirkulira od ruke do ruke ili usmenom propagandom; sam tulum, bilo da se održava u nekom ispražnjenom magazinu u urbanoj pustopoljini engleskog sjevera⁵ ili na pretrpanim ulicama londonskih četvrti, mogao je započeti u trenu i na potpuno iznenađenje eventualno prisutnih čuvara reda. Ono što je u izvanrednom svesku „DiY-Culture“⁶ rečeno o radikalnom ekološkom pokretu *Earth First!*, važi i za *Reclaim the Streets*: protivnici izgradnje cesta postaju borci za zaštitu životinja, voze bicikle zajeno s *Critical Mass*, squotiraju prazne kuće, pretvaraju se u ravere „ad infinitum, jednostavno svojom prisutnošću u toj posebnoj prilici. (...) Tako je na primjer nemoguće govoriti o *Earth First!* i protestnom pokretu protiv izgradnje cesta kao da je riječ o međusobno odvojenim pojavama: pojedinci se kreću zajedno s tim pokretima i u mnogim slučajevima ni sami sebe ne bi definirali kao članove jedne od tih grupa“

Nekomercijalni raverski tulumu sa svojom hedonističkom ideologijom i svojom protivnošću kapitalističkoj logici profita predstavljali su očigledno masivnu prijetnju javnom poretku. Godine 1994. uveden je zakon poznat kao „Criminal Justice Act“. Time je policija dobila dozvolu rastjerivanja raverskih tulumu. „Rave“ je definiran kao „muzika koja je u potpunosti ili pretežno obilježena nizom beatova koji se ponavljaju“.

„Criminal Justice Act“ primijenjen je pri rastjerivanju nebrojenih tulumu kao i čišćenju zaposjednute Claremont Road. Istodobno je taj zakon doveo do politizacije raverske zajednice i do solidariziranja između

² John Jordan: *The art of necessity: the subversive imagination of anti-road protest and Reclaim the Streets*. U: George McKay (Izd.): *DiY Culture. Party & Protest in Nineties Britain*. London 1998, str. 129-151, ovdje str. 139.

³ Usp. Patrick Field: *The Anti-Roads Movement: the Struggle of Memory Against Forgetting*. U: Tim Jordan/Adam Lent (Izd.): *Storming the Millenium*. London 1999, str. 68-79.

⁴ Usp. Rupa Huq: *The Right to Rave: Opposition to the Criminal Justice and Public Order Act 1994*. U: Tim Jordan/Adam Lent (Izd.): *Storming the Millenium*. London 1999, str. 15-33.

⁵ Drew Hemment: *The Northern Warehouse Rave Parties*. U: George McKay (Izd.): *DiY Culture. Party & Protest in Nineties Britain*. London 1998, str. 208-227.

⁶ George McKay (Izd.): *DiY Culture. Party & Protest in Nineties Britain*. London 1998, ovdje Str. 159.

različitih subkulturnih i političkih scena. Poruka jednog rave DJ-a vlastima: „Cheers, thanks a lot for bringing us all together. We're a lot more networked now than we ever were.“⁷

„March for Social Justice“ koji je 1997. organizirala *Reclaim the Streets*, proglašen je na rave sceni „najboljim ilegalnim raveom u povijesti“⁸ i općenito pozdravljen kao „jedan od najznačajnijih tuluma od Castlemortona 1992“.⁹ A 2. junija 2002. točno na desetgodišnjicu tog fantastičnog tuluma u Castlemortonu se usprkos masivnoj prisutnosti policije ponovno ravelo.

Pored aktualnih političkih i kulturnih konotacija *Reclaim the Streets* je u vezi i s kolektivnim pamćenjem nacije, ne samo u smislu prisvajanja narodnih fešta koje se priređuju povodom kraljičinih jubileja.

Upotreba pojma „enclosures“¹⁰ u jeziku RTS-a upućuje na jednu traumu koja je latentno prisutna u kolektivnoj podsvijesti Ujedinjenog kraljevstva, traumu prvobitne akumulacije: u šesnaestom stoljeća započelo je, u svrhu uzgoja ovaca, ograđivanje (enclosure) zemlje koja je do tada bila kao opće dobro (common good) svima pristupačna. S razvojem kapitalizma proizvodnja tekstila postala je naime unosnija od zemljoradnje. Zemlja je, da tako kažemo „uključena“, ali su ljudi pritom „isključeni“. Danas su prema logici *Reclaim the Streets* ulice „enclosed“. Ono što je u mitskoj prošlosti bilo „the commons of the city“, svima pristupačno, dakle zajednički prostor rasprave i međusobnog općenja unutar društvene zajednice, danas je zatvoreno za takvu vrst korištenja. Ako su nekada ovce bile povod privatizaciji zemlje, danas su to automobili koji stanovništvu otimaju urbani javni prostor.

Tako za onoga tko je bio u stanju iščitati konotativni tekst letaka, protest protiv ekspanzije automobilskog prometa nije bio nikakva *single issue* kampanja, nego je ujedno predstavljao i implicitnu kritiku kapitalizma, još mnogo prije nego je *Reclaim the Streets* 18. juna 1999., u okviru globalne akcije u financijskim centrima svijeta izričito artikulirao svoj „antikapitalizam“.

Svakidašnjica u kapitalističkoj metropoli.

Nije nikakav slučaj da je *Reclaim the Streets* otpočetak imao taj antikapitalistički *touch* - nastao ne iz lektire Marxova Kapitala, nego iz svakodnevno doživljavanih izazova života u jednoj naskroz kapitaliziranoj metropoli. Londonska je svakidašnjica vjerojatno više no u bilo kojem drugom evropskom velegradu prožeta kapitalizmom: stambeni prostor je objekt špekulacije i to ne samo za investitore. Posjet kinu stoji najmanje dvije minimalne satnice, a s voznom kartom do gradskog centra, to su ukupno tri. Općinski centri, u kojima su građani uz niski najam mogli jeftino sami organizirati javne priredbe, pod vlašću Margaret Thatcher gotovo su u potpunosti ukinuti. Za isplativo (aktivističko) druženje preostaje scena javnih squatova koja se stalno mijenja i rijetko egzistira duže od nekoliko mjeseci. Nisu samo sastajališta podložna stalnoj mijeni, nego se i akteri neprestano izmijenjuju - za mnoge od njih London je tek privremeno boravište. Ta nestalnost londonske svakidašnjice ogleda se u privremenim, neprijavljenim zaposjedanjima javnih prostora posredstvom ljudske gomile, muzike, karnevala i plesa.

Akcionistička forma *Reclaim the Streets Party*-ja primjenjivana je u mnogim gradovima širom svijeta usput se mijenjajući i prilagođavajući danim okolnostima. Mnoge konotacije koje su u Velikoj Britaniji opće poznate gube se u tom procesu, ali zato stalno nastaju nove. Londonska se *Reclaim the Streets* scena uslijed vala represije nakon globalne akcije 18. junija 1999. unekoliko primirila. Umjesto da se zadovolje slavom proteklih intervencija odnosno da se izlože opasnostima kriminalizacije, aktivisti se koncentriraju na druga područja, pregrupiraju se na drugim mjestima i u drugim kontekstima i prilagođuju oblike svoje akcije trenutnim političkim i društvenim uvjetima. Lijep nusproizvod te prakse je činjenica da je *Reclaim the Streets* ostala

⁷ Rupa Huq: *The Right to Rave*, 1999, str. 24.

⁸ *Mixmag* 73, Juni 1997, str.101.

⁹ *Muzik* 25, Juni 1997.

¹⁰ U jednom ranijem letku pisalo je: „Radi se o tome da se ulice kao javni, inkluzivni prostor, preotmu i oslobode od privatne (enclosed) upotrebe.“

vjerna sebi: dezorganizacija koja nema potrebe za glasnogovornicima i herojima, ali zato može reći: „We are Everywhere!“

Prijevod: Boris Buden